

А 2010

21854к

СЫРДАРИЯ КИТАПХАНАСЫ

ТӨЛЕУБАЙ ҮРКІМБАЕВ
АСҚАР ҚОЖАХМЕТОВ

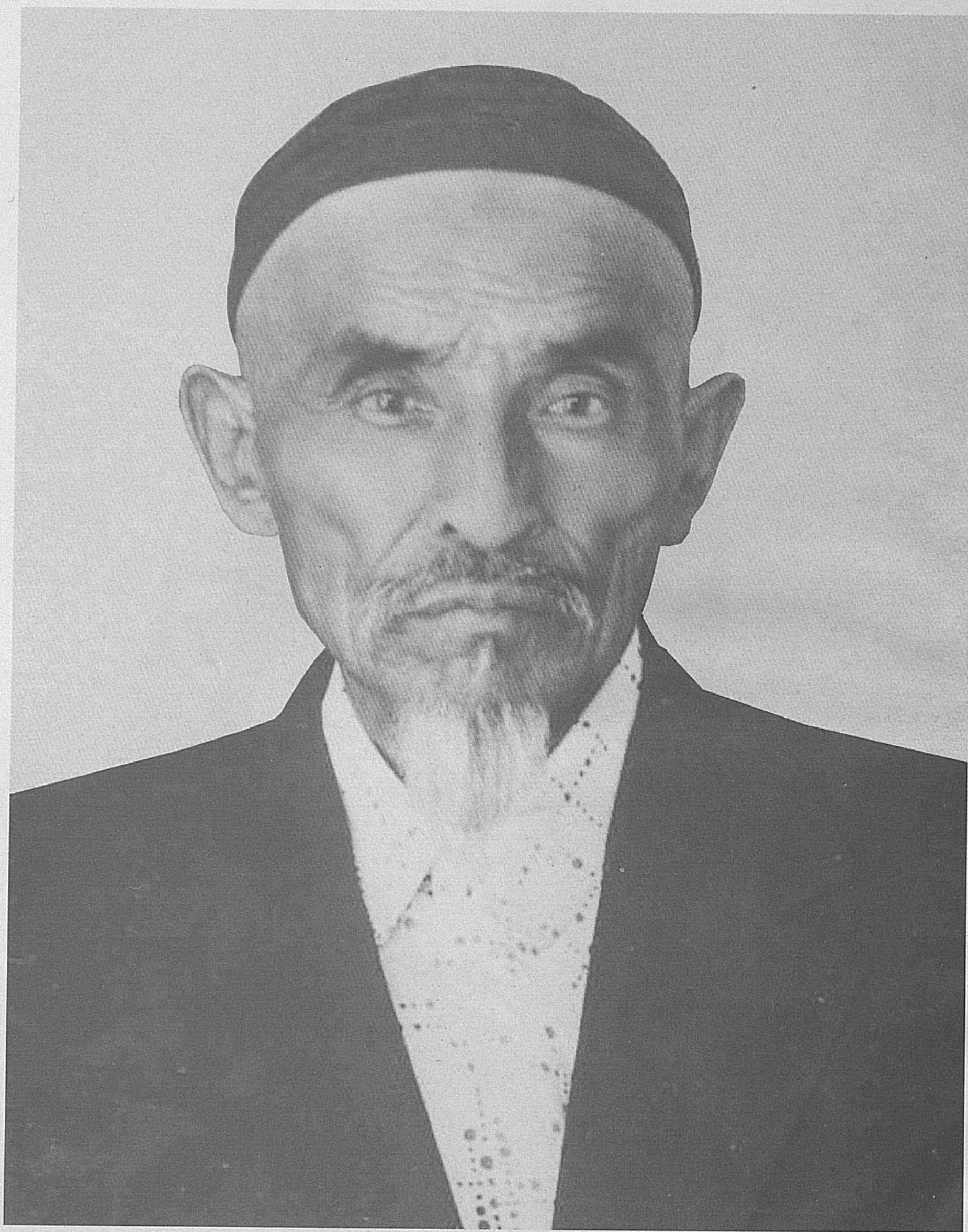

ШЫҒАРМАЛАРЫ

ТӨЛЕУБАЙ ҮРКІМБАЕВ

АСҚАР ҚОЖАХМЕТОВ

“MADENI MIRA”
MEMLEKETTİK BAĞDARLAMASYNYŇ KİTAP SERIYALARY
QAZAQSTAN RESPUBLIKASYNYŇ
TŪŇĞYŞ PRESIDENTİ NŪRSŪLTAN NAZARBAEVTYŇ
BASTAMASY BOIYNŞA ŞYFARYLDY

*Біз өзіміздің аргы-бергi
ата-бабаларымыздың жүздеген
буынының қалдырған өсиетін ақтап,
мұраларын сақтап, молайта беру
жолында топтасуға тиіспіз.*

Н.Ә. Назарбаев

Редакция алқасы

Бердібаев Р., төраға

Алматов А.

Досжан Д.

Кәрібозұлы Б., жауапты редактор

Қасқабасов С.

Қоңыратбаев Т.

Момынбаев Б.

Оразбай И.

Оспан С.

Пірназар С.

Рахымбекұлы Ә.

Сейсекеева К.

СЫРДАРИЯ КІТАПХАНАСЫ

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМДІГІ
ҚОРҚЫТ АТА АТЫНДАҒЫ
ҚЫЗЫЛОРДА МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ

ТӨЛЕУБАЙ ҮРКІМБАЕВ
АСҚАР ҚОЖАХМЕТОВ

ШЫҒАРМАЛАРЫ

ӨЛЕН-ТОЛҒАУЛАР, СЫН-СЫҚАҚТАР МЕН АЙТЫСТАР

“ФОЛИАНТ” БАСПАСЫ
АСТАНА-2009

УДК 821.512.122 ✓
ББК 84 Қаз 7
Ү-79

Кітап Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің жанындағы «Халықаралық Қорқыт Ата мұраларын ғылыми-зерттеу орталығы» қоғамдық бірлестігінде дайындалып, баспаға университет Ғылыми Кеңесінің шешімімен ұсынылды

Пікір жазғандар:

Ә. Рахымбекұлы – ақын, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі;

А. Сақыпұлы – филология ғылымдарының кандидаты

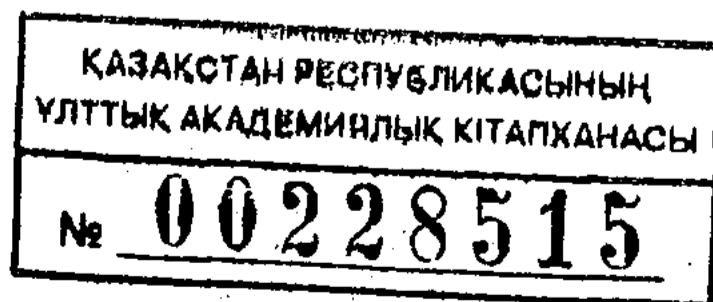
Ү-79 Үркімбаев Төлеубай, Қожахметов Асқар.
Шығармалары. Өлең-толғаулар, сын-сықақтар мен айтыстар. – Астана: Фолиант, 2009. – 344 б.

ISBN 9965-35-747-1

«Сырдария кітапханасы» көптомдығының құрамында Төлеубай Үркімбаевтың «Замана жыры» және Асқар Қожахметовтың «Майдангер» жыр жинақтары беріліп отыр. Жыр жинақтарының аттары айқындап тұрғанындай, екі ақын да өздерінің өмір сүрген кезеңінің келбетін, оның қиындықтары мен қайшылықтарын, жетістіктері мен жемістерін өрелі өлең жолдарына түсіріп, тебірене толғайды. Ширыққан жыр шумақтарынан сол дәуірдің өмір өрісін, тіршілік тынысын тануға болады.

Жыр кітабы қалың оқырман қауымға арналған.

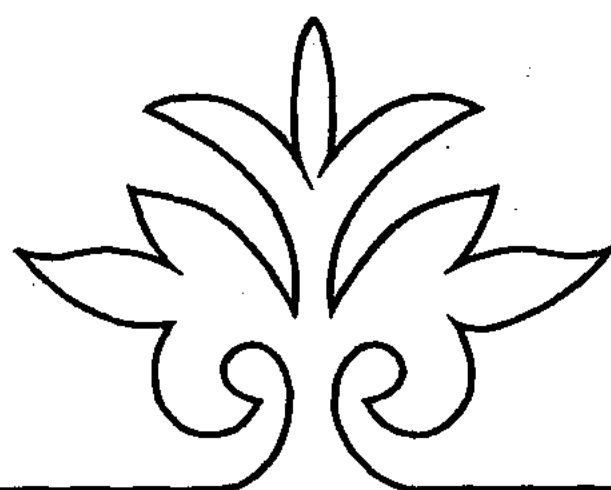
Ү 4702250206
00 (05) 09

УДК 821.512.122
ББК 84 Қаз 7

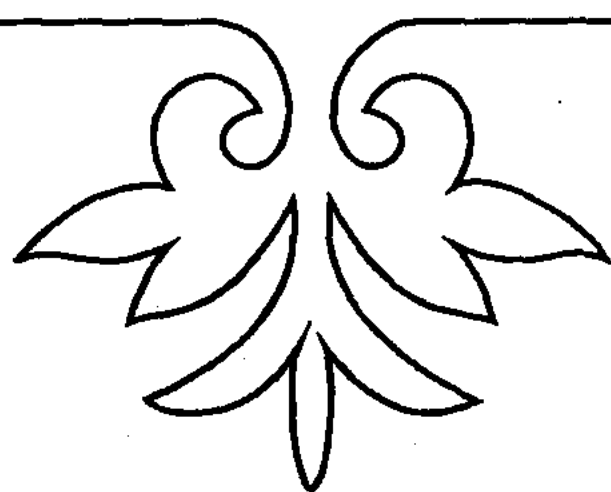
ISBN 9965-35-747-1

© Үркімбаев Төлеубай,
Қожахметов Асқар, 2009
© «Фолиант» баспасы, 2009

Төлеубай Үркімбаев

ЗАМАНА ЖЫРЫ

ЗАМАНЫН ЖЫРЛАҒАН АҚЫН

Халық ақыны Төлеубай Үркімбаев 1898 жылы Қызылорда облысы, Қармақшы ауданының Төрткүл ауылында, екінші бір деректе Жалағаш ауданының қазіргі Бұқарбай батыр ауылында туған делінеді. Төкеңнің қармақшылық ақын Б. Қасқырбаевпен (1945 ж.) айтысында:

*Қармақшы мен де туған жерім еді,
Өзімді ерке өсірген елім еді.
Қамыстан ат мініп асыр салған
Төрткүлдің төбешігі дөңім еді, –*

деуі тегін болмаса керек. Екіншіден, Ұлттық академияға 1946 жылы жазған өмірбаянында Қармақшыда тудым депті. Ал, Бұқарбай батыр ауылындағы туыстары арасына 1926-1928 жылдары келген сияқты.

Т. Үркімбаев өзінің 1898 жылы Қармақшыда туғанын айта отырып, ақындық жолға түсуін былайша қағазға түсіріпті: «Ешбір ақыннан бата алғаным жоқ, үйреніп талаптанбаса, құрғақ батамен ешкім көркейте алмас еді. Өзім кісі есігінде жалшы болдым, жоқшылықты басымнан кешірдім, тартпаған бейнет, азабым аз шығар. Осындай ауыр жұмыста жүрсем де, аз-мұз сауатымның арқасында бұрынғы дастан-жырларды оқып, көп жаттадым, өзбек, татар өлеңдерін де жаттап білдім. Көп бейнет, азап ақыры мені жеңіп, қатты аурудан кейін 1924 жылдан бері екі құлағым керең болып қалды. Бірақ үкімет мені далаға тастаған жоқ. Менің ақындық талантыма кең өріс берді.

Ендігі бар кәсібім – газет-журналдарды оқып, өлең шығарып, жаттап айту болды. Колхоз жұмысына белсене араласып, байқұлақтарға қарсы өлең-жырларды көп шығардым. Газеттер де сөзімді басып келеді. Ақындық жолға үйреніп, талаптанумен жеттім», – деп өзі туралы ашығын жазған екен.

Ақынның өзі жазғандай, Сыр сүлейлерінің жырларын, теңіздей толқыған назым сөздерді жаттап өсіп, «талаптың мініп тұлпарын» өзі де өлең шығара бастаған. Алғашқы өлеңі 1929 жылы «Сыр бойы», кейіннен ашылған Қармақшы, Жалағаш аудандарының газеттерінде жариялана бастайды. Халық өлең-жырларынан нәр алған Т. Үркімбаев колхоз құрылысы, алғашқы социалистік дәуірді қуана қарсы алып, еңбеккерлерді сол дәуірді жақсартуға шақыра үндеп жырлаған.

Ақын қаламынан (1925-1958 жж.) сол кезеңнің тарихи шындығы мен болмысын көреміз. Жақсылық пен жамандық, адалдық пен арамдық, жатыпшыер жалқаулар, саудадағы былықтар, колхоз ісіндегі оралымсыздықтардың бәрі де Төкең қаламынан таса қалмаған.

«Социалды Қазақстан» газетінде (1935 жылғы 12 желтоқсан) Ә. Аталықов өзінің «Талант» атты мақаласында Т. Үркімбаевтың шығармашылығына талдау жасай отырып, оның ақындық дәрежесіне өділ баға береді.

«...Әттең, науқастықтан самсаған қолдан, шаршы топтан озатын жүйріктің аяғына ақау түсіріпті. Бірақ Төлеубай ақын төсек тартып қалса да, қолынан қаламы түсіп көрген емес, дәуірдің ұлан-асыр дүбіріне үн қосқан ақын», – деп жазыпты. Шынында да ақынның әрбір өлеңінен дәуір шындығының бетпердесін көреміз. Ақынның өз сөзімен айтсақ:

*...Колхозшыға дем беріп,
Екпінге екпін жел беріп,
Білгенімді айтып ем.
Қазылып жатқан арықты,
Шауып жатқан халықты
Жағалап өтіп қайтып ем, –*

деп, өзінің қалың халықпен бірге болғанын айтады.

Ол 1932 жылы партия қатарына (большевиктер) өтсе, 1939 жылы КСРО Жазушылар одағының мүшелігіне қабылданған. Ақын жырлары сан тақырыпта бірде өзі көрген күнделікті күйкі тіршіліктен сөз қозғаса, енді бірде Абай, Жамбыл сияқты жыр дүлдүлдеріне арнау шығарған. Ауылға келген қуатты трактор үніне өлеңімен үн қосады, сынау хақында «Ат пен трактор», «Айымкүлге», «Оспан ағайға», т.б. сынға құрылған өлең-жырлары бар. Кей уақытта саяси тақырыпқа бой ұрып, Трумэн, Черчилльдерді түйреп өткен.

Ақын өлеңдерінің тағы бір ерекшелігі: бұрынғы кездерде шыққан «Алпамыс», «Қобыланды батыр» жырларындағы кездесетін теңеулерді оқимыз. Төкеңнің «Трактор күйі» атты өлеңінде:

*...Ойлау жерден ырғытып,
Сырғып кетіп барады.
Қырлау жерден қарғытып,
Ырғып кетіп барады, –*

десе, «Ұры» атты сықағында:

*...Жолдастар-ау, бұл жұмыс
Сұмдық емей немене?!
Істеп жатқан мынау іс
Ұрлық емей немене?! –*

деп екпіндете толғаған.

Төлеубай Үркімбаев – қысқа толғау-жырларымен қатар айтыс ақыны. 1944-45 жылдары Қызылорда қаласында өткізген облыстық айтысқа қатысып, жүлдеге ақ боз үй алып, ат мінген.

Т. Үркімбаевтың ақындық өнері жоғары бағаланып, Қазақстан Республикасының 15 жылдығына орай (1935 ж.) арнайы белгімен, 1945 жылы «Құрмет Белгісі» ордені және «Еңбектегі ерлігі үшін» медалімен марапатталады.

Ақын өмірі өлеңімен өрілді: өлең оған қанат бітірді, биіктерге көтере білді. Шынында да оның өмірі өлең болатын.

Ақынның өкшелес інісі жырау Ақмырза Тұяқбаев өзінің естелігінде: «Т. Үркімбаевпен мен 1943 жылы барып таныстым. Бұл кезде ол кісі Жалағаш ауданының Қызыл ту колхозында тұратын. Ойын-сауық қойып жүріп, сәлем бермей кетпейтінбіз. Сол жылы әйелі Алмагүл Ермаханқызы босанып (1943 жылды айтып отыр), құтты болсын айтуға Нартай, Әлібек, Күндебайлармен барғанымызда, өзі сері адам біздерді күлдіріп отырды. Сөз арасында Төкең: «Мына жас нәресте бірде аузын ашады, бірде жабады, біз оның күліп не жылап жатқанын білмейміз, екеуміз де саңыраумыз», – деп күлдіре түсіпті. Осы жолы күлдіргі ақын Күндебай сәбидің аузына түкіріп, Нартай: «Төкең отбасына қуаныш келді ғой», – деп жас сәбиге Қуанышбай деп ат қойыпты. Сол Қуанышбай ат жалын тартып азамат болып, әке мұраларын талмай іздеп жүр.

Төкеңе ұқсап қолына қалам ұстаған туған інісі Ауқат Ысмайылов былай дейді: «...Аға 1916-1920 жылдар арасында әскердің қара жұмысында, Жосалы, Жалағаш стансаларының темір жолында жұмыс істеді. Көп оқып, көп жазатын. Тағдыр салған тауқыметке өлеңімен күресті».

«Ақындарға арнау» атты өлеңі төрт аяғын тең басқан, ұрпаққа өнеге тастар жалынды үн болған. Оның мәні бүгін де өшкен жоқ.

*...Ұрпақтарға кейінгі
Өшпейтін мұра жасайық.
Қазіргі күшке күш қосып,
Табысқа табыс қосайық.
Табыс жақты жырласақ,
Тау суындай тасайық.
Кемшілікке келгенде,
Кесірдің бойын өсірмей,
Кесе бұктеп басайық, —*

деп ақындарға шабыт бере жырлаған. Төлеубай Үркімбаев қармақшылық Бисенбай Қасқырбаев, қазалылық Байназар Өтеповтермен айтысқа түскен, айтыс өнерінің өркендеуіне көп үлес қосқан. Ақынның 80 жылдығында туған ауылы мен Жалағаш ауданы орталығының бір көшесіне Т. Үркімбаев есімі берілген.

Өз заманының жоқшысы болған, халық сөзін айтқан ақын Төлеубай Үркімбаевтың шығармашылығы жөнінде әдебиетші, ғалымдар: Есмағамбет Ысмайылов, Мардан Байділдаев, Зияда Ижанов, Ауқат Ысмайылов және осы жолдардың авторы өз пікірін әр жылдарда білдірген болатын.

Оқырман қауым бұл кітаптан Т. Үркімбаевтың өлеңмен өрілген өмірімен таныса алады.

*Тынышбек Дайрабай,
ғалым-этнограф*

ӨЛЕҢДЕР МЕН ТОЛҒАУЛАР

ҚАТАРЫМЫЗ ШЫНЫҚПАҚ

Ұлы науқан, ұлы іс –
Партияны тазалау.
Болмақ ұлы өзгеріс,
Бұл ұйымды саралау.
Жаттарды қуып аластау,
Соққы бере даралау...

Мұндай ұлы кезеңде
Күрес керек, іс керек.
Партияға сапалы
Білім керек, күш керек.
Табансыз болса жалтақтап,
Басшылық қалай істелмек?

Сайлау міндет бұл жолы
Партияны сұрыптап.
Надан менен жаттарды
Ұстау керек құрықтап.
Арылту керек лайдан
Таза судай тұнықтап.
Орындалса бұл міндет,
Қатарымыз шынықпақ.

1933 жыл

САРЫ ДАЛА

Жаңа дала ертеде
Еді жансыз сары дала.
Аспан-жердің арасы
«Жын» ойнаған шаң дала.

Аштырмайтын көзінді
«Қара албасты» бар дала.
Жаздырмайын бойыңды
Күні суық қар дала.
Ол кезде мен кім едім?
Ауыр жүктің астында
Көп жалшының бірі едім.
Көз ашып дүние көрсетті,
Бай қолында жүдедім.
Сөйтіп қор боп жүргенде,
Бір сәуле көзге жалт етті.
Электр шамын жаққандай
Жарық болды жан-жағым,
Күн шығып, таң атқандай.
Қараңғы тұман жоғалды
Қара жерге батқандай.
Есімді жиып көз аштым,
Айналам жайнап құлпырып,
Әлемге нұрын шашқандай.
Арықтатпай, өлтірмей
Малын жақсы күтеді.
Ә деуіңе келтірмей,
Малы жүзге жетеді.
Мал өсірген колхозшы
Тасжарғаннан үлгі алсын.
Екпінді болсын еңбегі,
Ел аузында жырланып...

ТАСЖАРҒАНДА ТАБЫС БАР

Айтып-айтпай не керек,
Тасжарғанда табыс бар.
Өзгеден де өзгерек
Ұлы қарқын шабыс бар.

Алғашқы мал үлесте
Алып еді бір сиыр.
Көбейтуге кірісті,
Алтау болды ол биыл.

Будандай шықты төртеуі,
Келер жылы он болмақ.
Он сиырлы Тасжарған
Бұл ауылда сол болмақ.

Бір құлынды байталы
Мұнан басқа тағы бар.
Арық деп кім айтады,
Керегедей жалы бар.

Байтал мен бір сиырды
Сатып алды жанынан.
Еңбегіне сүйінді,
Рахат көрді малынан.

Сары қымыз, сарымай
Тасжарғанның үйінде.
Жүрген жастан жарымай,
Түзеп алды күнінде.

Алтын сәуле нұрменен
Сары дала жаңарды.
Жайнатып жерді еңбекпен,
Көшірді мәңгі тұманды.

Астына басып жасырған
Жер байлығын шығарды.
Ең байлықта іс істеп,
Тарқаттым мен де құмарды.

ӘКЕСІ ЕҢБЕКШІ ҚАЗАҚҚА

Қимылда, қалқам жетімек,
Ойында бар не тілек?
Баласың ғой білмейсің,
Кеңестен жәрдем болмаса,
Су түбіне кетіп ек.
Менің әкем мал баққан
Өмірі байға жалданып.

Жыл тәулікке екі ешкі деп алданып,
Қорлықпен күні өтіп ед,
Біреуге тілеп тілекті.
Күндіз-түні дамыл жоқ,
Тастамай қолдан күректі.
Бейнетпен жасытып шер,
Қылып мұңлы жүректі,
Талай қызмет етіп ед.
Болмағанда конфеске, кешегі жауыз
Құлпырып түбімізге жетіп ед.
Кеңеске де қол бермей,
Терімізді босқа жеп,
Заңға тәсіл етіп ед.
Туғаным деп жалпылдар,
Өтірік күліп барқылдап.
Кедейлерді алдауға
Өте маман жетік ед.
Мың рахмет кеңеске,
Ақырына бір шықтық-ау,
Азары әбден өтіп ед.
Береке және кірді ғой,
Жүзі тайып кәшірдің,
Ортамыздан кетіп ед.
Билеп-төстеп еріксіз,
Төбемізді тесіп ед.

Осыны айтып Қайранбай,
Істеуге жұмыс ептеді.
Жейдесі жоқ, жалаң қат,
Үстінде жыртық шекпені.
Киіз қалпақ, көн етік,
Қолында қара кетпені.
Аударып жатыр ақ шанды,
Бұлшық-бұлшық беттері.
Қимылда, балам, еңбек қыл,
Қара жер терінді
Кетпейді босқа жеп дейді.
Жасымнан етіп жалшылық,
Бүйірім шығып тоймадым,
Тіземге тоным жетпеді.

Рахаты болып бейнеттің
Ақыры босқа кетпейді.
Еңбектің күші болмаса,
Отыз қой мен бір атты
Бай беремін деп пе еді.
Анау тұрған ала айғыр,
«Мүшелігі» бар айғыр.
Арықтатып той болса,
Тартасың, балам, «көкпәрі».

Конфескеден мал алдық,
Кеңестен жәрдем және алдық.
Мәшине, сайман, соқаны
Несиеге тағы алдық.
Арқасында кеңестің
Тұрмысты түзеп жаңардық.

Осынша байлық біздерге
Аз емес, балам, көп деді.
Өзіңді-өзің билегін,
Бұрынғыдан қақпалап,
Қалмайды ешкім шеткері.
Биылғы талап оң болар,
Алғашқы сепкен бидайың
Өте жақсы көктеді.
Күріш те биыл бітеді,
Күмөны жоқ кедейлік
Адасып бізден кетеді.
Кенжелеп күні қалмасын,
Атызға суды толтырып,
Күрішінді сеп деді.
Егіске қалған аз-ақ күн,
Білінбей қалар өткені.

Қарияларда мақал бар,
«Еңбек қылсаң, емесің».
Бұрынғыдай құл емес,
Өзіңе-өзің төресің.
Байлық, бақыт еңбекте,
Еңбек кепіл бермекке
Күмөнданбай сенесің.

Қызықты күнің алдыңда,
Өмірің болса көрерсің.
Жаңалықты орнатып,
Ескілікті тепкілеп,
Терең қазып көмерсің.
Социал тұрмысқа кең қонып,
Соған жетіп қонуға
Көш үстінде келесің.
Жолыңда көп асқар бел,
Аса алмайтын құба жол.
Қайрат қылып соларды
Еңбегіңмен жеңесің.
Талабың таудай қайтпаса,
Социализм жайлауға
Ертең-ақ барып енесің.
Ұқсаң ұқтың, ұқпасаң,
Амалым бар ма, өйтеуір
Қайтарарсың, қаймықпа
Келешекте есесін.

САТАННЫҢ САРЫ АТАНЫ

– Отынға түйе сұра! – деп,
Бермесе де сына! – деп,
Қоймағасын жолдасым,
Қарап едім түсіне,
Аяныш кірді түсіме,
Өзі буаз болғасын...
Сатаннан түйе сұрауға,
Айтқандай-ақ сынауға
Үйіне барып сұрадым:
– Бір түйе қамыс ала ғой,
Жетелеп жаяу бара ғой,
Теріс емес, шырағым!
– Бірақ бізде ерік жоқ,
Біз билеген көлік жоқ,
Бригаді біледі.
Қолдан-қолға сүйретіп,
Ет ала алмай күйленіп,

Өзі де әбден жүдеді... –
Деді де берді түйесін,
Разы етіп иесін.
Далаға шықсам жетелей,
Ноғайбайұлы бригад
Астында үлкен күрең ат,
Кездесе кетті ентелей:
– Түйе сізге тимейді,
Басқарма мұны билейді.
Мектепке қамыс тасимыз,
Екі болса жарлығым,
Құрысын менің жандығым,
Онда мұқап жасимыз. –
Жұрт естіп дауысты,
Онан-мұнан қауышты,
Билік көпке берілді.
– Бригаді, сен бере ғой,
Сонан соң-ақ көре ғой.
Бір әкелсін... – делінді...
Қамысқа енді баруға,
Тез әкеліп алуға
Жетелеп ем, сүрінді.
Төрт аяғы қағысып,
Тірсектері шалысып,
Қажығаны білінді...
– Неге қатты жүрмейсің,
Неге жорта-желмейсің? –
Деп сұрадым түйеден.
– Не ғып қатты жүрейін,
Өлесі боп жүдедім.
Жаңағы залым бригад,
Сірә, бізге тегі жат,
Шығарды әбден ығырды.
Ауыр жүкті артқызып,
Желдіре қатты жортқызып,
Желбезегім жырылды.
Жазы ағашым солбырай,
Жазы қомшам жалбырай,
Арқа омыртқам ойылды.
Сауысқандар сақылдай,

Қарға біткен қақылдай,
Қанды іріңге тойынды.
Табаным қақ жарылып,
Кешке келсем жабығып,
Тойып жейтін шөбі жоқ.
Қу қамысты салады,
Жеусіз жерде қалады,
Ішінде бір тал көгі жоқ.
Суық сорып қанымды,
Ашындырды жанымды,
Іс қиынға айналды.
Құтандай мойным қылқиып,
Төрт борбайым тылтиып,
Өлерлік-ақ жан қалды...
Менің немді тартасың,
Неме қамыс артасың? –
Деп атанша жабықты.
Көзден жасы шұбырып,
Бір сүрініп жығылып,
Өңгімесін сарықты...
Мына сөзден қорғанып,
Бес құшақ қамыс зорға алып,
Ауылға қайттым бесінде.
Кеңеске айтып бақтыру,
Үстіне жабу жаптыру
Келе жатыр есімде.
– Жұмсалмасын түйелер,
– Ерікті болсын иелер, –
Дедім келіп кеңеске.
Көтеріле түсіп кеңесім,
Керілдесіп өңешін,
Бұл да кірді егеске.
– Күні ертең жер айдаймыз,
Ат, өгізді байлаймыз.
Олар өте керек қой.
Түйе қосқа жүрмейді,
Соқа тарту білмейді,
Түйенің жөні бөлек қой... –
Деді маған ұялмай,
Күйіп-жандым тұра алмай,
Мұны айтқанда кеңесім

Сорақылық ұласып,
Бригадтан бұл асып,
Сөкті сөздің көбесін.
Бұл ауылда осындай
Пікіріме қосылмай,
Былтыр жиырма түйе өлді.
Өлмегені жауыр боп,
Күйлері өте ауыр боп,
Зорға ғана сүйелді.
Іңгенге бура қарамай,
Қайытуға жарамай,
Қысыр қалды бір іңген.
Өркендейтін жануар
Тек кеудеде жаны бар.
Небір асыл нар іңген
Биыл да сондай болатын,
Айырма жоқ оңатын,
Түйе тегіс жүдеулі.
Бай-құлақшы жалдаптар,
Оған ерген аңқаулар,
Түйе өлуін тілейді.
Ерік бермей иеге,
Салқын көзбен қарау бар.
«Басқа көлік керек, – деп,
Түйенің жөні бөлек», – деп,
Қадырсыз малға санау бар.
Бригаді кеңестер,
Түйе керек еместер
Бұл ауылдан табылад.
Партия мен үкімет
Кісі салып бір рет
Тексеріп көрсе не қылад?

«Социалды Қазақстан» газетінің редакциясынан: Үркімбай-ұлы жазып отырғаны – Қармақшы ауданы, 19-ауылдағы (кеңес ағасы Тәуіпбайұлы) Мирзоян жолдас атындағы мал серіктігінің мүшесі Сатанның түйесі. Мал серіктігі мүшелерінің қолындағы жұмыс малына, серіктіктің басқармасы да, бригадирі де қожайындық ете алмайды. Бірақ Мирзоян серіктігінде бұл болмай отыр. Серіктік мүшесінің жеке меншігіндегі түйесін бригадир билеп, ол түйені соның «бұйрығымен» жұмысқа салады.

Үркімбайұлының «ерік кетті иеден» деп отырғаны осы. Қармақшының аудандық партия комитеті бұл фактіні тез тексеруі керек. Сонымен қатар ауданда түйе бағу, іңген қайыту жұмыстарының не күйде екенін тексеріп шығу керек, осы жөнінде не шара қолданғандығын «Социалды Қазақстан» редакциясына білдіруін талап етеміз.

1934 жыл

САРЫ АТАН

Колхозшыға дем беріп,
Екпінге екпін жел беріп,
Білгенімді айтып ем.
Шабылып жатқан арықты,
Ашып жатқан халықты
Жағалап кейін қайтып ем.

Келе жатқан бетімде,
Жолдың бір жақ шетінде
Бір топ түйе кез болды.
Жапанда жалғыз өзіме,
Түйе түсіп көзіме,
Сөйлесуге сөз болды.

Жантақтың басын сыпырып,
Бырт-бырт күйсеп жұлынып.
Жатыр екен құнығып
Боз кебірдің үстінде.
(Есегімнен түстім де),
Қарап тұрдым бұрылып.

Қалай өтем қарамай,
Өркештері баладай!
Көзді тартып алып тұр.
Шудалары салбырап,
Үкідей жүні жалбырап,
Гүл-гүл жайнап жанып тұр.

Өркешке қом байланып,
Сан еті сыртқа айналып,
Шет жағында бір атан
Екі өркештің арасы
Мамықтай бар шамасы,
Бөрінен семіз бұл атан!

Жеке баққан түйеде
Мұндай түйе жоқ еді,
Қай колхоздың малы екен?
Қарап тұрып түйесін:
– Жасасын! – деппін иесін.
– Баққан қандай жан екен?!

Мәні-жайын білмекке,
Анығырақ көрмекке
Жақын бардым алдына.
Оттап жүрген жерінен,
Асап жатқан шөбінен
Көтеріп басын алды да:

– Аман-есен жүрсіз бе,
Танымай әлде тұрсыз ба?
Мен былтырғы сары атан!
Қармаққа шаншар етім жоқ,
(Ел көретін бетім жоқ),
Арқа-басы жара атан.

Сондағы менің түрімді,
Өлесі болған күйімді
Газетке жазып бергенің.
Тексере келген адам да
Деп: «Мынаны қараңдар,
Сары атан тұр өлгелі...»

Әлі есімнен кеткен жоқ,
(Көп уақыт та өткен жоқ).
Салақты қатаң сөккені.
Төрт-бес кісі сотталып,
Сол бойымен топтанып,
Түрмеге қарай кежені...

Қолдан-қолға сүйрелу,
Иесін сырттан билену
Сол күннен бастап құрыды!
Түйенің бәрі ет алды,
Қанат жайды ұрығы.

Сол қылмыстың арты екен,
Газетке жазу шарт екен.
Бір түйе де өлген жоқ.
Ерікті боп иесі,
Еркін оттар түйесі
Ауыр азап көрген жоқ.

Түйенің барын жинатып,
Көк шөп беріп сыйлатып.
Үстіне жабу жаптырды.
Кең жайылым далаға,
Бір екпінді балаға
Жаз шыққан соң бақтырды.

Қырға шыққан қырықтың,
Түйеден қалған ұрықтың
Он бір басы іңген ед.
Олар да бұрын жаншылып,
Арқасынан қан шығып,
Көресісін көрген ед.

Анау жүрген қара нар,
Анық байқап қарап ал,
Асыл тұқым үлек ед.
Түйеге бұрын жарамай,
Жүдеуліктен қарамай,
Семіруді тілеп ед.

Тілегені табылып,
Сонан бері бағылып,
Сегіз іңген қайытты.
Мақтайсың ғой нарды деп,
Үш іңген қысыр қалды деп,
Ете көрме айыпты...